

СЕКЦІЯ 6. ЖУРНАЛІСТСЬКА ЕТИКА ЯК ПОКАЗНИК РІВНЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МЕДІЙНОЇ СПІЛЬНОТИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-443-9-17>

СТАНОВЛЕННЯ ЕТИКИ ПУБЛІЧНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИСЛОВЛЮВАННЯХ КОНФУЦІЯ

Кіслов Д. В.

*доктор наук з державного управління, доцент,
керівник*

*ТОВ «Міжнародне бюро корпоративної аналітики і консалтингу»
м. Київ, Україна*

В умовах чергової комунікативної революції, що значно поширила та поглибила технологічні можливості публічної комунікативної дії особливо актуальними знову стають висловлювання, міркування та ідеї, які були проголошені ще стародавніми вчителями людства в епоху, так званого, «осьового часу». У цей період між VIII–II ст. до н. е. з точки зору німецького філософа Карла Яспера були встановлені базисні принципи сучасного цивілізаційного процесу [1, с. 35].

Засновниками етики публічної комунікативної діяльності вважаються філософи Стародавніх Китаю і Греції: Конфуцій, Сократ, Платон і Арістотель. Хоча відомо, що першим, хто висловився про значення комунікації у людській життєдіяльності був Біант (Біас) Прієнський (590–530 рр. до н. е.), який стверджував, що не силою треба брати, а переконанням [2]. Серед вказаних мислителів саме Конфуцій (Кун Фуцзи, 551–479 рр. до н. е.) висловив перші системні погляди (в сучасному розумінні) на етику комунікативної діяльності, що визначені у його трактаті «Лунь юй» («Бесіди і судження»), який фактично є конспектом лекцій, записаних учнями філософа у вигляді діалогів з ними. Тому більшість його висловлювань починаються зі слів «вчитель сказав».

Комунікація, за Конфуцієм, спирається на три основні компоненти – три етичні принципи, що визначаються такими поняттями як: “взаємність” (“шу”), “золота середина” (“чжун-юнь”) і “гуманність” (“жень”) [3, с. 364]. Ієрогліф “жень” складається із знаків “людина” й “два”, що теж символізує зв’язок між індивідами або взаємність, тобто – комунікативну дію. Стан “чжун-юнь” є центральним, набуття якого

потребує довгого, складного і важкого процесу, що повинен забезпечуватися через взаємність на основі сталого комунікаційного впливу людського середовища. Таким чином, мистецтво комунікації займає центральне місце у конфуціанській системі етичного впливу та взаємодії через спілкування й висловлювання. Філософське вчення Конфуція, яке спрямоване на рух суспільства ідеальним “правильним шляхом” (“дао”) своєю гуманністю, людяністю, милосердям та шляхетністю невід’ємно пов’язане з любов’ю до людини, до народу, себто потребує шанобливого, ввічливого, гідного спілкування, яке залишається обмеженим у зв’язках згідно з обов’язковим і незмінним дотриманням законів “чжун-юн” [4, с. 69].

У сучасному розумінні йдеться про принципи етики публічної комунікативної дії між мас-медійними суб’єктами впливу (медіа-комунікаторами) та об’єктами впливу (аудиторіями, масами), перші з яких проголошували би, а другі втілювали би нове, зберігаючи та плекаючи старе [5, с. 22]. Мислитель однозначно вказав на значну роль комунікативного впливу й на необхідність зворотного зв’язку та критичного ставлення до висловлювань для нормального існування суспільства й держави. Філософ стверджував: «якщо ніхто не заперече, коли правитель каже погано (мало, зло, невірно, неправдиво), то чи не наближає це до того, щоб одними висловами довести державу до загибелі?» [5, с. 84]. Однак, з логіки його мислення про закритість внутрішніх стосунків у владному середовищі не випливає, що Конфуцій заперечував свободу висловлювань. Він, навпаки, підкреслював, що шляхетна людина не підносить інших за їх виступи, але й не заперече (не забороняє) промов тих, хто їх висловлює [5, с. 101]. Конфуцій вказував, що необхідно звертати увагу на характер і форму публічної комунікації, яка має бути ввічливою та поважною, не упередженою; співчутливою, але позбавленою пристрасті та критичною при підході до чужих міркувань тому, що захопленість ними «приносить тільки шкоду» (5, с. 14). Мислитель звертав особливу увагу на характер і силу комунікативного впливу, які можуть викликати непередбачену реакцію аудиторії або зробити несподіваний ефект у настрої суспільства.

У межах свого вчення з етики публічної комунікативної дії Конфуцій сформулював практичні рекомендації, які, за його думкою, могли б сприяти підтримці режиму лояльності і спокою, ділового співробітництва та взаємодовіри у суспільстві. Деякі його зауваження актуальні в якості сучасних принципів етики функціонування засобів масової інформації.

Наприклад, принцип «зрозумілості» сформульований дуже просто й однозначно: «Від слів потрібно тільки те, щоб вони були зрозумілі»

[6]. Досі, як показують деякі соціологічні опитування, існує до 70 % незрозумілостей після виступу і коментарів сучасних блогерів, політологів і експертів різного гатунку в сфері як офіційних, так і неофіційних медіа. Не менш стверджується про принцип «виразності», що звучить просто як: «Висловлювання повинні бути виразними» [6]. Стосовно принципів «відвертості» та «моральності» Конфуцій зауважував: «Людяність рідко поєднується з гарними речами й лестивим виразом обличчя» [5, с. 4]. Ці висловлювання філософа й сьогодні актуально звучать для сучасних засобів масової інформації та комунікації. Не менш влучно мислитель висловився відносно принципів «правдивості», «відповідальності» та інших етичних принципів, які у наш час продовжують бути суттєвою основою багатьох професійних Кодексів етики, честі тощо.

Етична модель публічної комунікативної діяльності, яка простежується з висловлювань Конфуція, могла бути втілена лише в умовах існування ідеального суспільства при функціонуванні ідеальних у моральному розумінні суб'єктів комунікації та при наявності бездоганного управлінського апарату. На це звертав увагу й сам мислитель, але сподівався, що таке може статися у віддаленому майбутньому через декілька поколінь. Проте за 25 століть поспіль не сталося наближення до умов і вимог щодо цієї моделі, хоча змінилося за цей час більше ніж 125 поколінь. Етика публічної комунікативної діяльності є складовою як медійної спільноти частково, так і комунікативної культури взагалі. Журналістська етика як професійна етика суб'єктів комунікативної діяльності особливо чутлива до змін моральних нормативів соціума, цінностей та інших факторів зовнішніх і внутрішніх впливів, їхньої динаміки. Такі види галузевої етики по суті є корпоративними й дійсно проявляються як індикатори стану і рівня свого середовища. Але журналістська етика виступає ще і як показник владного, управлінського середовища, а також одночасно є відображенням настрою мас. Тобто, вона частково виконує певні призначення як суб'єктів управління, так і об'єктів управлінського впливу. Отже, журналістська етика виступає як складний обмежено-універсальний показник декількох середовищ людської діяльності. Тому історичний досвід, що стосується витоків формування етики комунікативної діяльності є необхідним й атрибутивним інструментарієм журналістської діяльності.

Подальший розвиток комунікативної етики відбувся у фундаментальних філософських працях Платона (427 – 347 рр. або 348 р. до н.е.) та Арістотеля (384–322 рр. до н. е.). В Україні ще з XVI–XVII століть праці Арістотеля взагалі й, особливо «Риторика», обов'язково

вивчались у провідних учбових закладах того часу, в тому числі, в Острозькій і Києво-Могилянській академіях.

Таким чином, становлення етики публічної комунікативної діяльності відбулося в VI–IV ст. до н. е. зусиллями найбільш видатних представників епохи «осьового часу». Але першим дійсним провідником основних норм етики публічної комунікативної діяльності (в сучасному розумінні) у VI–V ст. до н. е. в реальну освітню і ділову практику Стародавнього Китаю був саме Конфуцій.

Література

1. Jaspers K. Vom Ursprung und Ziel der Geschichte. Basel : Schwabe Verlag, 2017. 322 S.
2. Diogenes Laertius. Lives of eminent philosophers: in 5 Vol. London – Cambridge : Mass, 1958. Vol. 1. 46 p.
3. Політична енциклопедія /за наук. ред. Ю. Левенця, Ю. Шаповала та ін., Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
4. Kislov D.V. Confucius's views on administration and communication. *History of Science and Technology*. 2023. Vol. 13, No. 1. P. 65–77.
5. Конфуцій. Вислови. / худож.-оформлювач О. А. Гугалова. Харків : Фоліо, 2018. 222 с.
6. Yu Jiuyan. The Beginnings of Ethics: Confucius and Socrates. *Asian Philosophy*. 2005. Vol. 15, No. 2. P. 173–189.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-443-9-18>

ВИСВІТЛЕННЯ ЧУТЛИВИХ ТЕМ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Обуховська А. В.

*студентка VI курсу факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

У сучасному суспільстві все більше людей відчувають потребу зрозуміти та відчувати чужі проблеми, особливо ті, що можуть бути дискримінованими або викликати відчуття дискомфорту. Чутлива журналістика намагається задовольнити цю потребу розвиненого соціуму, виступаючи важливим і широким напрямом у сфері масової комунікації. Вона передбачає, що журналісти збирають і поширюють